

Самотий Рената
канд. наук. із соц. ком.
НТБ НУ «Львівська політехніка»
Україна, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ АРХІТЕКТУРНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ – ЯК СТРАТЕГІЯ СТВОРЕННЯ ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ

Для підвищення статусу сучасна бібліотека як соціальний інститут повинна використовувати усі суспільні надбання: PR-технології, маркетинг і менеджмент послуги архітекторів і дизайнерів. Тільки активно впроваджуючи їх у свою діяльність, формуючи комфортне середовище, створюючи привабливий імідж, вона розвиватиметься, крокуючи назустріч до все більш вимогливого користувача.

Напрацьоване теоретичне підґрунтя дає право вважати будівлю бібліотеки однією із складових соціокультурного поняття «бібліотека». Цією публікацією хочемо привернути увагу бібліотечної громадськості до ролі будівлі у створенні іміджу бібліотеки. Як влучно зауважив М. Матвєєв «у формуванні іміджу бібліотеки її зовнішній вигляд є одним із найважливіших факторів» [1].

Проблема формування і організації фізичного бібліотечного простору, а надто його індивідуального «обличчя» сьогодні надзвичайно актуальна. Характерною ознакою відкритості нового інформаційного простору перед користувачем є його гнучке універсальне планування, де одна функціональна частина перетікає в іншу і будь-яка з них може мобільно змінюватись. Так само і в архітектурі відмова від усталеної чіткої організації внутрішнього простору на користь композиційно вільного планування, ідеї «*one room library*», сприяє повному освоєнню користувачами усієї будівлі бібліотеки в цілому, а не окремих її частин. Відповідно і в архітектурі «нової» бібліотеки передбачатиметься створення умов для користувачів, які б дозволяли

поєднувати функції, пов'язані з різними сторонами соціального життя суспільства [2].

Не секрет, що далеко не завжди «бібліотечна Україна» може похвалитися ошатними і модернізованими за всіма технічними вимогами будинками. Переважна більшість бібліотек розташована у так званих пристосованих будівлях. У кращому випадку, матеріальна база багатьох бібліотек – це будинки, збудовані у середині 70-80-х років ХХ ст. за типовими проектами.

Серед бібліотекознавців точаться дискусії навколо різних теоретичних аспектів бібліотечного простору, це поняття навіть поетизується – як «бібліотечна симфонія» за В. Леоновим; розглядаються різні методи підтримання іміджу бібліотеки, запозичуються специфічні маркетингові засоби, такі як бренд, фірмовий стиль, мерчадайзинг тощо.

А тим часом, пересічний читач у «середньостатистичному» місті заходить до бібліотеки із «застиглим» у 1980-х роках інтер'єром. Коли людина, наш потенційний користувач, проходить поруч із сучасними будівлями офісів, заходить у кав'ярню чи до магазину вона сприймає їх як престижні установи. Чим ближче соціальні інститути один до одного, тим більше у них спільного, це стосується спільного стилю у дизайні, технічних засобів і обладнання [3]. Сьогодні необхідно усвідомлювати, що фізичний образ будівлі бібліотеки має демонструвати громадянинові унікальність цієї інформаційної і соціально-культурної інституції.

Заходячи до похмурої будівлі бібліотеки, з обдертими стінами, відсутністю елементарних меблів, з вицвілими саморобними плакатами, користувач моментально опиняється біля прірви соціуму. Чи усвідомлюємо ми, що окремі читачі розцінюють такий матеріальний стан бібліотек як вияв неповаги до себе.

Ідея розроблення іміджу бібліотек, осмислення різних аспектів бібліотечного простору розглядається у багатьох працях, присвячених філософії бібліотечної справи, ролі й місії бібліотек у сучасному суспільстві:

«як створити імідж бібліотеки» (Ю.Авраєва), «імідж бібліотеки як соціокультурний феномен» або «психологічні проблеми удосконалення іміджу бібліотек» (М. Матвєєв), як реклама впливатиме на створення «привабливої бібліотеки» (С. Матліна) та ін.

Як влучно зауважує Т. Костирко, увагу належить приділити «корпоративному іміджу – престижу організації, її успіху і стабільності. Його мета: виразити індивідуальність, корпоративну ідентичність при сприйнятті і вимірюванні в конкурентному середовищі властивостей різних організацій; добитися, щоб зросла популярність, поглибився інтерес громадськості до організації, що сприятиме виробленню позитивної репутації; об'єднувати членів організації, формуючи корпоративний дух» [4].

Сьогодні в Україні формуванням позитивної громадської думки щодо пріоритетності спорудження сучасних бібліотечних будівель займається Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В.Г. Заболотного (ДНАББ), очолювана Г.А. Войцехівською.

Зауважимо, що читацька зацікавленість бібліотекою, хоч і опосередковано, але все-таки залежить від ступеня комфортності бібліотечного простору. Адже перше враження від відвідин бібліотеки створює відповідне до неї ставлення. Сучасний книжковий простір повинен бути не тільки відкритим і функціональним, але й цікавим і привабливим.

Бібліотекар, який працює у сучасній та досконалій у всіх відношеннях будівлі ототожнюється з нею. Таким чином можна стверджувати, що успішність бібліотеки-установи приходить завдяки архітектурі та підносить ранг професії бібліотекаря.

У архітектурі ХХ ст. проектуванням бібліотечних будівель займалося чимало архітекторів зі світовим ім'ям. Усім відоме ім'я «класика» бібліотечного будівництва, фінського архітектора Алвара Аалто, який створив еталон будинку бібліотеки ХХ ст. – Центральну міську бібліотеку в м. Вііпурі (тепер м. Выборг), її будівництво тривало протягом 1927–1935 рр.

За програмою «Бібліотеки для всіх» у 1998 р. влада міста Сіетл (США) замовила проект публічної бібліотеки у творчій майстерні нідерландця Рема Кулхааса (Колхаса). Архітектори відвідали 35 бібліотек у різних країнах світу, вивчаючи особливості сучасних бібліотечних технологій. Основною ідеєю проекту стала трансформація бібліотеки – звичайного сховища інформації у соціально-культурний центр міста. Будівля складається з «платформ» у яких розташовуються окремі служби: паркування, офіси, конференц-зали, адміністративний відділ. Їх об'єднують яскраві салатіві ескалатори та «книжкова спіраль» книгосховища. Це найбільш незвичний «винахід» проектувальників. Книгосховище розташовано на чотирьох поверхах неперервної спіралі за принципом багатопверхових гаражів, у якому стелажі з книгами розміщено на зразок автомобілів на похилому пандусі. Принцип відкритого бібліотечного простору дозволяє читачеві підніматися на необхідний поверх, вибираючи літературу. Окрім того, така організація фонду передбачає можливість його збільшення у два рази протягом наступних 100 років.

У 2004 р. одинадцятиповерхова будівля «скляного орігамі», як поетично назвали Центральну бібліотеку м. Сіетл, відчинила двері для користувачів. У загальному об'ємі культурного центру працюють кафе, містяться дитячі ігрові кімнати, концертні зали [5].

За уявленням японського архітектора Тойо Іто, «сучасна людина почувається Тарзаном у світі засобів масової інформації. Архітектура має бути своєрідним медіа-одягом для інтеграції особистості у навколишньому середовищі». Свої переконання він втілює у проекті медіатеки, яку відкрито у 2001 р. у м. Сендай. У будівлі розміщено медіатеку, бібліотеку, інформаційний центр для людей з дефектами зору і слуху, візуальний медіа-центр, картинну галерею. Особливістю культурного центру є те, що користувачу надано можливість переходити з однієї функціональної частини комплексу, наприклад із читального залу в кінозал, з

дитячої зони в інформаційний центр або у кафе. Не менш екстравагантною є й архітектурна концепція вертикальних віялових колон [6].

Метафоричну назву «Мозок Берліну» має Філологічна бібліотека Вільного університету Берліну, що будувалася протягом 1997–2005 рр. за проектом англійського архітектора Нормана Фостера. Будівля бібліотеки нагадує величезне пусте всередині скляне яйце, яке лежить на боці. Власне приміщення бібліотеки – це 4 яруси хвилястих галерей (звідси й така незвична асоціація із звивинами мозку в назві) [7].

У випадках коли в історичному середовищі будівництво нового об'єкту буває надзвичайно складним, або навіть неможливим використовують реновацію, та її підвиди: розширення, реконструкцію, капітальний ремонт, реставрацію.

Яскравим прикладом є реновація бібліотеки Морганів на Медісон-авеню у Нью-Йорку. Комплекс споруд бібліотеки формувався протягом понад 100 років. Перша будівля з'явилася у 1906 р., наступна добудова – 1928 р., у 1991-1994 рр. скляний атриум об'єднав обидва будинки. Окрім того до комплексу споруд входить особняк родини Морганів.

За проектом італійського архітектора Ренцо П'яно протягом трьох років здійснювалася реновація усього комплексу. Основним місцем перебудови обрано атриум 1990-х років. Збудовано новий фасад, вестибуль, новий читальний зал на третьому поверсі, галереї манускриптів і автографів, а також підземні приміщення: книгосховище на 350 тис. одиниць зберігання, концертний та лекційний зал на 280 чоловік і ще одну галерею. Будинок Морганів включено до комплексу споруд і розташовано в ньому ресторан і музейний магазин [8].

Можна сперечатися про естетичний вигляд тих чи інших споруд. Наприклад, вражає будівля Наукової бібліотеки Пітера Б. Льюїса Принстонського університету в стилі деконструктивізму, збудована протягом 2005–2008 рр. за проектом Френка Оуена Гері. Користувач не спостерігає у

приміщеннях книги, його увага зосереджена на незвичних, ламаних лініях внутрішнього простору і яскравих насичених кольорах, використаних для оформлення інтер'єру бібліотеки [9].

З іншого погляду – «архітектура – це не тільки засіб самовираження особистості архітектора, а й важливий інструмент для заохочення відвідувачів бібліотеки або торгівельного центру» [10].

Упродовж останніх років у професійних колах триває дискусія про конкуренцію для традиційних бібліотек зі сторони вже існуючої світової віртуальної бібліотеки. Інтернет, сучасні електронні сервісні служби, оцифрування фондів, широкий доступ до джерел на електронних носіях – усе це наштовхує на думку, що незабаром усі будуть користуватися лише документами «online» або з екрану комп'ютера.

Ще одним конкурентом для бібліотеки є книготоргівельна мережа, яка дуже гнучко використовує усі сучасні маркетингові можливості, надаючи вільний доступ до перегляду літератури у комфортних умовах, наприклад за філіжанкою кави.

Щороку ми спостерігаємо, що кількість відвідувачів бібліотек все більше зменшується. Це свідчить про необхідність пошуку нових форм інформаційного простору, привабливого для постійно зростаючих вимог користувачів, створення сучасного центру комунікацій, який надає нові види послуг [11].

Важливо наголосити, що бібліотека має бути місцем, де не тільки зберігають книжки, але й місцем, яке виконує суспільно важливу роль. У вітчизняній бібліотекознавчій літературі склалося декілька концепцій соціокультурного поняття бібліотека: «бібліотека-храм», «бібліотека-дім» та ін., а за уявленнями західних спеціалістів кінця ХХ ст. бібліотека виконує роль «третього місця» (Raj Oldenburg). Адаже нас сьогодні хвилює питання чи «утримається» сучасна бібліотека як соціальна структура у мінливому світі інформаційних технологій, і чи буде вона «місцем», яке охоче відвідуватимуть користувачі? Важливого значення набуває ідеологічна

концепція «третього місця», запропонована американським соціологом Реєм Ольденбургом [12]. Написана у кінці 80-х років ХХ ст., книга стосувалася переважно підприємств громадського харчування і сфери обслуговування. У наш час поняття «третього місця» також застосовують і при характеристиці проведення часу у віртуальному просторі. У книзі представлені міркування автора про те, що наше життя в суспільстві концентрується навколо трьох найважливіших осередків: дому (місця, в якому живемо), роботи (місця, в якому працюємо) і «третього місця» – в якому точиться наше громадське життя (місця активного відпочинку).

Перед бібліотекою, як соціальним інститутом стоїть важливе завдання створювати максимально сприятливе для людини середовище, «здатне позитивно впливати на вибір користувачем саме бібліотеки як місця занять пізнавальною діяльністю, а також місця міжособистісного спілкування» [13].

Бібліотека як соціальна структура під впливом глобальних змін у сфері інформаційних технологій зазнає суттєвих трансформацій не тільки у інформаційно-бібліотечному середовищі, а й у архітектурно-просторовій організації приміщень.

Бібліотечний простір повинен проектуватися, будуватися і обладнуватися з врахуванням сучасного стану і перспектив технологічного розвитку. Використання сучасних архітектурно-просторових рішень дозволяє створювати комфортні умови користувачам для здійснення різноманітних видів культурної діяльності в структурі одного об'єкту.

При моделюванні образу «ідеальної» бібліотеки, необхідно звернути увагу на декілька факторів: архітектурно-просторову композицію та функціональну організацію простору, так зване зонування. Організація приміщень сучасної бібліотеки структурується за технологічними особливостями:

- центральна зона бібліотечних служб: абонемент, зосереджений навколо кафедри видачі, де ведеться обслуговування читачів і читальні зали;
- зона основного зберігання різних джерел інформації;

– зона бібліотечних служб і адміністрації;

У зв'язку з переосмисленням функціональних особливостей організації бібліотечного простору додаються:

- зона медіатеки (фонотека, відеотека, комп'ютерні робочі зони);
- зона громадських і культурних заходів (конференц-зал, універсальні аудиторії, центр підвищення кваліфікації, виставкові простори, музей);
- зона спілкування і релаксації (атріуми, тераси, зимові сади, зони відпочинку, використання даху);
- видавничо-копіювальний центр;
- торгівельна зона (кафе, магазин канцелярських або медіатоварів та ін.) [2].

«Імідж має завжди дві сторони: одну визначає ставлення до нього оточуючих, для яких він призначений, а іншу – імідж в уявленні самого його носія, тобто бібліотеки» [4].

У статті була зроблена спроба привернути увагу до унікальності будівлі бібліотеки серед інших громадських споруд. Підкреслено, що індивідуальність архітектурного бібліотечного простору спроможна підкреслити і творити імідж бібліотеки.

Використані джерела:

1. Матвеев М. Ю. Имидж библиотек как социокультурный феномен [Електронний ресурс] : автореферат дис. ... док. пед. наук / Матвеев М. Ю. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/imidzh-bibliotek-kak-sotsiokulturnyi-fenomen>. – Назва з екрану.

2. Samotyj R. Wpływ technologii informacyjno-komunikacyjnych na organizacje przestrzeni architektonicznej biblioteki / R. Samotyj, I. Woronkova // Biblioteki, Informacja, Książka: interdyscyplinarne badania i praktyka w XXI wieku : ePublikacje Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa [Електронний ресурс] / red. М. Косójowa. – Kraków, 2010. – (Seria 3 ; Nr 7). – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Назва з етикетки диска.

3. Лаврова К. Лица не общим выраженьем: закат эпохи дизайна Haute zavhoz / К. Лаврова // Библиотечное дело. – 2007. – N1 (январь). – С. 10–13.
4. Костирко Т. Библиотечна іміджеологія як професійна інновація / Т. Костирко // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 2. – С. 22–23.
5. Центральная библиотека Сиэтла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archi.ru/foreign/guide/object_current.html?oid=81&fl=2&sl=3. – Назва з екрану.
6. Тоюо Іто [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.designboom.com/eng/interview/ito.html. – Назва з екрану.
7. Мозок Берліна – Бібліотека від Нормана Фостера [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inspired.com.ua/architecture/berlin-librar>. – Назва з екрану.
8. Библиотека Моргана обрела цельность [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archi.ru/events/news/news_current_press.html?nid=1861&fl=1. – Назва з екрану.
9. Врата научных открытий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archi.ru/foreign/news/news_present.html?nid=8850&fl=1&sl=1. – Назва з екрану.
10. Дубинина О. Архитектурные концепции библиотеки: образ, функционал, пространство [Електронний ресурс] / О. Дубинина ; Институт урбаністики, Уральская гос. арх.-худ. акад. – Режим доступу : <http://www.inurb.ru/node/244>. – Назва з екрану.
11. Самотий Р. Сучасна модель архітектурного образу бібліотеки / Р. Самотий // Львівська національна наукова бібліотека України імені В.Стефаника: історія і сучасність: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф., Львів, 28 — 30 жовт. 2010 р. / відп. ред. М.М. Романюк; НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України імені В.Стефаника. — Львів, 2010. — С.52 — 56.

12. «Trzecie miejsce» według Raja Oldenburga [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blog.biblioteka20.pl/?p=149>. – Назва з екрану.
13. Амлінський Л. Бібліотечний комфорт: розкіш чи веління часу / Л. Амлінський // Бібліотечний вісник. — 2010. — № 3. — С. 39–44.

Формування індивідуальності архітектурного бібліотечного простору – як стратегія створення іміджу бібліотеки

У статті підкреслюється унікальність будівлі бібліотеки. Показано, як індивідуальний архітектурний стиль та організація бібліотечного простору впливає на процес творення іміджу бібліотек сучасного суспільства.

Ключові слова: будівля бібліотеки, імідж, бібліотека сучасності.

Формирование индивидуальности библиотечного пространства – как стратегия создания имиджа библиотеки

В статье подчеркивается уникальность здания библиотеки. Показано как индивидуальный архитектурный стиль влияет на процесс создания имиджа библиотек современности.

Ключевые слова: здание библиотеки, имидж, современная библиотека.

Formation of individuality of architectural library space as a strategy of forming the library's image.

The uniqueness of the library's building has been emphasized in the article. It presents how individual architectural style influences the process of creating the image of modern libraries.

Keywords: library's building, image, modern libraries.